

P R I V A T I Z E R E N

DE NIEUWE SCHOOLSTRIJD

Eis vandaag uw onderwijscheque

**Het Vlaamse
onderwijssysteem
staat voor het
faillissement.
De cliëkvorming
van de minister,
de bureaukraten
en de vakbonden
belet beterschap.
Een revolutie in de
onderwijsfinanciering
kan een uitweg bieden.
Pak de privileges af
van de regenten van
staats-
en vrij onderwijs —
de onderwijs-
producenten — en geef
de macht (het geld)
aan de ouders en de
kinderen — de
onderwijs-
verbruikers.**

Valt er op 1 augustus 1996 een cheque van 200.000 frank op uw gangmat? De *onderwijscheque* voor het schooljaar '96-'97 van *Els*, uw

15-jarige dochter, waarmee u, ja u, *rechtstreeks* de school van uw keuze financiert, zonder verdere betoelaging van de school door het onderwijsministerie en ingrepen van de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs (ARGO) en de Guimardstraat (de koepel van het katholieke net). Zo wordt een alliantie mogelijk tussen de verbruikers van het onderricht — u en uw kinderen — en de lokale schooldirectie en leraren. Op die cheque staat een bedrag van 200.000 frank: de kostprijs van een scholier in het Vlaamse onderwijs.

André Denys, volksvertegenwoordiger, en leider van de PVV-fractie in de Vlaamse Raad, bepleit een revolutie in het Vlaamse onderwijs die als kernstuk heeft: de onderwijscheque. Dit financieringsmiddel is geen hobbyïstische bevestiging van de Oostvlaamse parlementariër. Zijn partij staat vierkant achter de onderwijscheque en de verruimde, of vernieuwde, PVV, of haar opvolger, wil deze decentralisering van de onderwijsfinanciering in de volgende jaren doordrukken. In de Vlaamse Raad zette Denys het debat in, tijdens de bespreking van de federale begroting '93 wordt het voorstel nationaal aangeprezen.

De onderwijscheque is een experiment, een eerste stap om de cheques te testen in Vlaanderen en nadien eventueel uit te breiden naar de universitaire financiering, het welzijnswerk, het sociaal-kulturele leven.

Wat is de toestand in het onderwijs vandaag? Alle macht in het Vlaamse schoolsysteem zit gekoncentreerd bij de producenten van het onderwijsaanbod. De onderwijsminister, zijn kabinet, zijn hoofdamtbanen, de funktionarissen van de netten (gemeenschapsnet en vrij net), plus de vakbonden domineren de top van de piramide en controleren de

geldstroom uit de centrale staatskas naar de netten en de scholen; de ouders, kinderen, leraren, schooldirecties ondergaan de reglementen, circulaires, investeringen, sluitingen, benoemingen, re-affektaties, besparingen, programma's. De ouders onderschragen met hun belastingen de piramide, maar leven in onmondigheid.

André Denys heeft vier kinderen, waarvan 3 in het middelbaar onderwijs. Hij wil de piramide ondersteboven. De bestedingsmacht verschuift hij, en zijn partij, naar de *essentiële* akteur op de schoolscène, de ouder en zijn kinderen. Deze stijgt naar de top *en beheert*, door zijn geld naar een concrete school te brengen, het systeem. Met de onderwijscheques van de ouders betaalt de schooldirectie haar beleid, haar programma, haar gebouwen, de weddes van haar leraren, de buitenschoolse activiteiten. De school wordt een zelfbeheerende onderneming, betaald door haar klanten. Zijn de klanten tevreden, dan blijft of stijgt de omzet van de school; beoordelen zij de school als negatief — onbekwaam om haar opdracht professioneel te vervullen — dan moet zij, door gebrek aan inkomen, haar deuren sluiten. „Vraag en aanbod sturen het schoolsysteem, de bureaukraten verdwijnen naar de achtergrond, en de doelmatigheid en de soepelheid worden hersteld,” zegt André Denys en: „Het schoolsysteem is in Vlaanderen meer gepolariseerd tussen een kleine top met alle macht en een brede basis met geen inspraak, dan bijvoorbeeld in Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Slechts een harde ommekeer zal het oude stelsel breken.”

In Nederland ontvangt de school een geldomslag van de overheid en daarmee kiest het bestuur, in functie van een

PHOTO NEWS

eigen beleid, of bepaalde vakken ontwikkeld worden, het taalonderwijs zal verbeteren, de internationale kontakten worden aangesnoerd, enzovoort. De taak van de centrale overheid is daar: kwaliteitsbewaking.

André Denys: „Het overhandigen van een budget aan een school, waarmee het bestuur zelfstandig kan handelen is een verbetering, maar wil je een optimalisering en een betrokkenheid van alle partijen dan is de onderwijscheque voor de ouder beter.”

FAILLISSEMENT. In 2000 boekt de Vlaamse onderwijsbegroting een tekort van 60 à 65 miljard frank. De onderwijsbegroting is de sleutel van de Vlaamse rijksfinanciën: de totale begroting is 470 miljard frank, het deel van het onderwijs 219 miljard frank, en deze hoofdkomponent zwelt jaarlijks met 7 à 8 procent. Het leeuwedeel (87 %) van de onderwijsbegroting is de personeelskost.

André Denys: „Er zijn drie alternatieven. Eén, er gebeurt niets en dan gaat het Vlaamse schoolstelsel failliet. Twee, de voorstellen van onderwijsminister Luc Vanden Bossche worden gevolgd — hij verdedigt de schaalvergroting naar scholen van minimaal 800 leerlingen en dikteert, zoals bij de fusie van de gemeenten, de hervorming vanuit de top. Drie, de financiering van de scholen wordt ten gronde gewijzigd, in de zin van de „onderwijscheque”. Doe je

dat laatste, dan heb je gewaarborgd drie resultaten: een grotere betrokkenheid van de ouders bij het onderwijs, een grotere betrokkenheid van de schooldirecties en de leraren, en een grotere soepelheid. Ik wil een alliantie mogelijk maken tussen de schooldirecties en de ouders. Vandaag is ze een wassen neus. De cheque is een breekijzer, maar hij moet gekombineerd worden met een grotere verantwoordelijkheid voor de scholen zelf”.

André Denys ziet in een onderwijssysteem geworteld in een cheque (of waardebond, of *voucher*) voor de ouders en kinderen onmiskenbare voordelen:

- ★ Het koppelt *input* en *output* van het onderwijs efficiënter aan mekaar. Vandaag is er geen band meer tussen beide. Het onderwijsstelsel is een lobbystelsel van de bestuurders van de schoolnetten, de bureaus en de bonden (die één klassiek hoofdoel hebben, *jobs for the boys*).

- ★ Het zal schoolconsumentenorganisaties doen ontstaan die scholen testen, rangschikken, doorzichtig maken. Een Test School à la Test Budget of Test Aankoop of een Top-100 van de scholen met de beste slaagpercentages in het hoger onderwijs of een erelijst van scholen met afgestudeerden die in het beroepsleven het best gewaardeerd worden, enz. Vandaag wordt veel gecamoufleerd, als de bureaucratie het maar weet, is het al wel.

■ OUDERS EN KINDEREN MOETEN DE NUMMER 1 ZIJN IN DE SCHOOL

De onderwijsmacht ligt vandaag bij de minister, zijn kabinet, topambtenaren, de bureaus van de netten en de vakbonden.

- ★ Het leert de konsument van onderwijs (en cultuur, sociale zaken, gezondheidsdiensten) zijn inkoopmacht kennen. Met het systeem van de „derde betaler”, kan de konsument nooit de werkelijke kostprijs achterhalen van zijn verbruik. Een ouder weet niet wat een schooljaar van zijn kind kost en wat niet weet, wat niet deert. Een exploderende onderwijsbegroting, omwille van de personeelskosten, laat geen afdrak na op zijn gedrag als burger.

- ★ Het spuit een forse dosis *vraagekononomie* in het Vlaamse beleidssysteem. Vandaag overheerst de *aanbodekononomie*, aanbod dat samengelobbyd wordt door de krachtigste zuil of door koehandeltjes tussen de zuilen en zuiltjes.

- ★ Het zal de programma's vereenvoudigen en de wildgroei inperken die ontstaan is door het Vernieuwd Secundair Onderwijs (VSO).

- ★ Het geeft de kans om het lerarenkorps lokaal met „kontraktuelen” voor een beperkt aantal uren en een beperkt aantal opdrachten aan te vullen.

- ★ Het vermindert (halveert?) het lerarenbestand. Per acht scholieren in het

■■■ secundair onderwijs is er één leraar (per 16 één in het lager onderwijs), die explosie kwam er door de vermenigvuldiging van keuzevakken in het VSO.

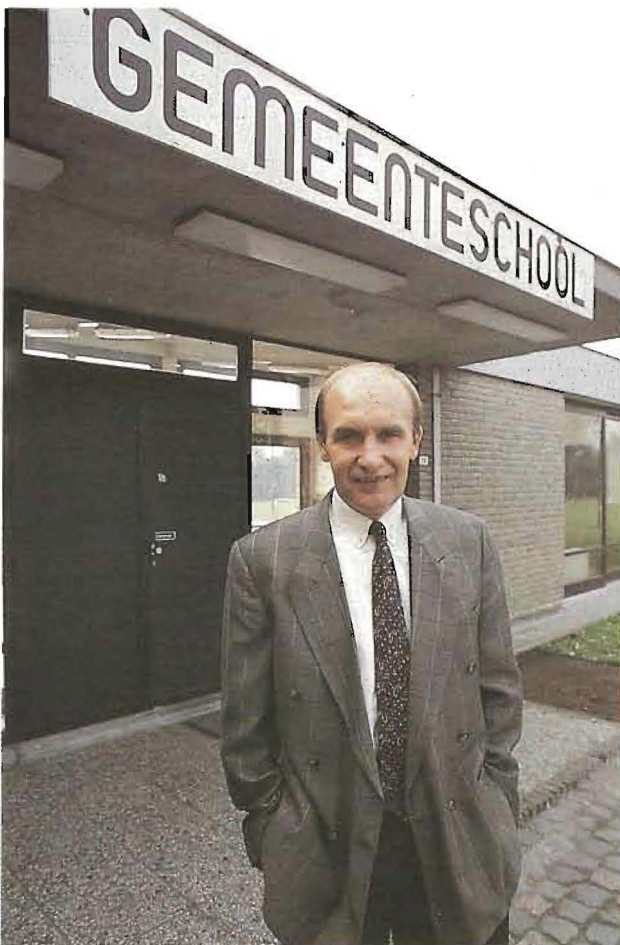
★ Het doet Vlaanderen aansluiten bij de internationale trend om de bestedingen voor onderwijs, sociale zorg, cultuur te decentraliseren naar de verbruiker. Het mooiste voorbeeld is Nederland met het recente beleidsplan „Samen werken langs nieuwe wegen” van minister *Hedy D'Ancona*.

ZIEL VAN HET KIND. Bevoordelt de onderwijsscheque het vrij onderwijs? Het krijgt al jaren de voorkeur van 70 % van de Vlaamse ouders. Loopt het gemeentel- en gemeenschapsonderwijs met de chequeformule opnieuw sterker achteruit? André Denys: „Inderdaad, ik hoor die vrees formuleren door de vrijzinnigen, maar die vrees mag geen beletsel zijn. Kwaliteit en klantvriendelijkheid moeten de toetsstenen zijn en ik kan me niet indenken waarom de gemeenschapsscholen die niet zouden leveren. Mijn konfrater van de CVP, *Erik Van Rompuy*, beweert precies het tegenovergestelde en zegt dat ik jaloers ben op

het vrij onderwijs en met de cheque een nieuwe schooloorlog wil uitlokken om de vrije scholen te breken. Dat is een zeer dwaze beschuldiging. Ik verdenk er hem van dat hij nood heeft aan een schoolstrijd om zijn weghollende kiezers te kunnen mobiliseren. De PVV heeft al tien jaar geleden in kongres verklaard *niets* te hebben tegen het vrij onderwijs. Bovendien ontstaat een schoolstrijd omwille van de ongelijke behandeling van de onderscheiden netten en met het stelsel van de schoolcheques gaan we naar de meest gelijke behandeling. Wie een nieuwe school of een nieuw programma wil, kan, zonder de poespas van het *ambtenaarlijke labyrint*, weliswaar met een beperkt toezicht op de kwaliteit door het ministerie van onderwijs, aan de slag als hij ouders vindt die hem betalen. Dus de grootste gelijkheid ontstaat

DE NIEUWE SCHOOLSTRIJD

Draai de aanbodeconomie om naar een vraagconomie in het onderwijs en de sociale sektor.

■ **ANDRÉ DENYS, PVV-VOLKSVERTEGENWOORDIGER, FRAKTIELEIDER VLAAMSE RAAD**
De onderwijsscheque is absoluut geen bedenkfel om een klassieke schoolstrijd uit te lokken. De lat wordt met de cheque rigoureus gelijkgelegd. Konflikten tussen de netten ontstaan omwille van ongelijke behandeling.

voor oude, nieuwe, vrije en gemeenschapsinitiatieven.”

Wordt de onderwijsscheque gedifferentieerd volgens het inkomen van de ouder(s)?

Neen, zegt André Denys, want „ik beschouw het recht op onderwijs als een basisrecht, een natuurrecht, en elk kind moet daarvoor aanspraak kunnen maken op hetzelfde geldbedrag. Ik ben wel voor de differentiatie van sociale uitke-

ringen, maar niet van de onderwijsscheque, die is té fundamenteel”.

Erik Van Rompuy, fractieleider van de CVP in de Vlaamse Raad, viel Denys scherp aan over de onderwijsscheque in een *Vrije Tribune* in *De Standaard* (22 juni 1992), naar aanleiding van een aanzet tot debat in de Vlaamse Raad. Van Rompuy vreest een raid op het vrij onderwijs en ziet een VTM-izing van de scholen (citaat): „Het succes van het goed georganiseerd en goedkoper vrij onderwijs (70 % van de leerlingen) is een doorn in het oog van de PVV. Door het cheque-systeem wordt het onderwijs gereduceerd tot een soort commerciële koopwaar.” André Denys lacht bij de konfrontatie met dit citaat: „Konfrater Erik Van Rompuy verwijt de liberalen te kiezen voor simpele slogans, maar intussen vervalt hij zelf in het grootste simplisme als hij de toepassing van de onderwijsscheque omschrijft *als het zich verplicht inkopen van de schooldirecties bij de ouders*, ik herhaal bovendien dat noch ik noch de PVV ageren tegen het vrij onderwijs, dat mag er best zijn”.

Erik Van Rompuy spreekt over „jungle”, „willekeur”, „atomisering”? André Denys: „Ik begrijp zijn kritiek op de grotere concurrentieslag tussen de scholen niet. Bij hem krijgt dat een zeer emotionele, haast onredelijke bijklank. Om te beginnen bestaat ook vandaag de vrije keuze en is er reeds concurrentie. Ten tweede is het mijn overtuiging dat het méér onderwerpen aan het marktmechanisme leidt tot kwaliteitsverbetering. De hoofdvoorwaarde is dat de

■ **ERIK VAN ROMPUY, CVP-VOLKSVERTEGENWOORDIGER, FRAKTIELEIDER VLAAMSE RAAD**
Een hekel aan de marktkrachten in de onderwijswereld.

DE EXPERIMENTEN

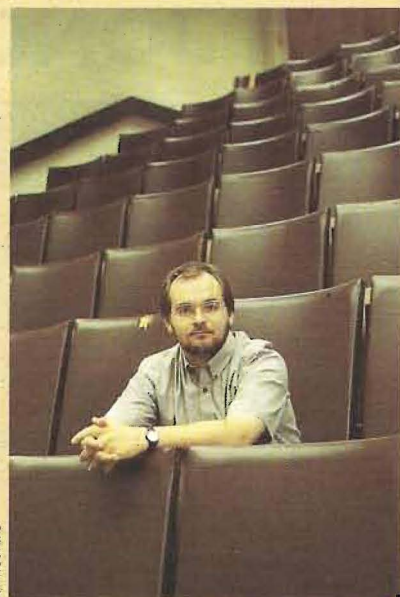
SCHOORVOETEND. Met onderwijs-, cultuur- en welzijnscheques is weinig geëxperimenteerd en daardoor gaapt een gat tussen de theorie en de werkelijkheid, zegt Jan Steyaert (UIA, doktoraal onderzoeker): „Bovendien is de schoolsituatie in de VS totaal verschillend en staat men daar in een situatie van pre-schoolstrijd.” De Amerikaanse *G.I. Bill* (1945), de wet die de herintegratie van de soldaten uit de Tweede Wereldoorlog regelde, verschaftte onder meer onderwijscheques, maar deze verhoogden op zich de vraag naar opleiding niet. Evenmin steeg de kwaliteit van de aangeboden scholing.

Tussen 1972 en 1975 werd een waardebonnen-plan getest in San José, Californië. De ouders ontvingen onderwijscheques in verhouding tot het deel van de openbare schoolkredieten waarop hun kind recht had, en „kochten” de school en de programma's van hun keuze. Wat bleek? Weinig ouders „shoppen” bij het zoeken naar een optimale en kwalitatieve school. Zij prefererden een nabije school en de meerderheid koos voor een traditioneel schoolprogramma. Enkel de gefortuneerde fami-

lies wilden meer innovatie, de ouders van arbeiderskinderen en kinderen van minderheden omhelsden het traditionele leerpakket.

San José was niet de enige proef in de VS, de discussie en de praktijk gaan verder. Bijvoorbeeld, wilde *William Bennett*, onderwijsminister onder *Reagan* (1985), de aanbods subsidie voor gehandicapten scholen wijzigen in een konsumentensubsidie. Het voorstel ondervond veel weerstand. In Milwaukee (Wisconsin) betaalde de staat in 1990 waardebonnen van 2440 dollar aan een reeks scholieren om privé-scholen te bezoeken. De scholieren moesten uit gezinnen stammen waarvan het inkomen maximaal 175 % van de officiële armoedegrens bedroeg. Van de 98.000 studenten kwamen er 55.000 in aanmerking, waarvan er 600 uiteindelijk intraden in het „Choice”-programma. Voorzien waren 980 deelnemers.

South Barwon, Australië, een stad van de middenklasse, heeft zes jaar ervaring met een waardebonnen-stelsel voor recreatie: hengelklubs, atletiekverenigingen, badmintonteams, zwembaden, dramagezelschappen, wandel-

■ JAN STEYAERT, DOKTORAAL ONDERZOEKER UIA
De populariteit van een dienst, school of cultureel verschijnsel is geen synoniem van kwaliteit.

groepen. Een van de verrassingen was dat 40 % van de aangeboden bonnen voor cultuur niet opgenomen werd!

ouders goed geïnformeerd worden over de kwaliteiten van hun kind en de kwaliteiten van de school van hun keuze. Neutrale PMS-centra en externe schoolverbruikersverenigingen lijken me daarbij noodzakelijk”.

Dit klinkt mooi en eenvoudig, maar het betekent een revolutie in honderd zestig jaar Belgisch schoolbeleid?

André Denys: „De enigen die zich met hand en tand zullen verzetten, en ik zie dat aan de schrille reactie van Erik Van Rompuy, zijn de huidige machthebbers van het onderwijs, de Guimardbonzen, de Argo-technokraten en de archaische onderwijsvakbonden”.

DE LANGE WEG. Jan Steyaert is doktoraal onderzoeker (aspirant NFWO Universitaire Instelling Antwerpen) naar „de bestuurbaarheid van welzijnsorganisaties” en botste zo op de discussie over de *onderwijscheque*, de *kultuurcheque* en de *kinderopvangcheque*. In Vlaanderen is hij één van de weinige academische deskundigen voor dit thema (zie ook kader). Jan Steyaert: „Een Franse parlementaire commissie bepleitte reeds in 1872 (*in 1872!*) een landelijk cheque-systeem voor het lager onderwijs”.

Milton Friedman verdedigde de waardebonnen voor de onderwijsfinanciering in „Economics and the Public Interest” (1955). Hij schaarde zich daarmee achter de liberale vaders *Adam Smith* en

Thomas Paine. Friedman schreef in „Aan ons de Vrijheid” (1983) opnieuw over de onrechtvaardige financiering van enerzijds de privé- en anderzijds de openbare scholen. De (belastingbetalende) ouder die een privé-school verkiest, geeft tweemaal geld uit voor het onderwijs, zijn keuzevrijheid vermindert. Hij betaalt eenmaal rechtstreeks voor de privé-school van zijn kinderen met zijn beschikbare inkomen, en een tweede maal onrechtstreeks voor het openbare systeem met zijn belastingen. Friedmans oplossing is een gelijke onderwijscheque voor elk kind, verstrekt aan de ouder. Wil deze zijn kind laten opvoeden in een (duurdere) privé-instelling, dan betaalt hij het verschil tussen de cheque en het schoolgeld, en niet een discriminerend meerbedrag. Friedman bekijkt ook de tijdsduur van de schoolfinanciering. Een ouder betaalt een privé-school gedurende een korte termijn, b.v. 12 jaar, de tijd van de scholing, dus een zwaar beslag op zijn gezinsbudget gedurende een relatief korte periode, maar, de financiering van de publieke school spreidt hij over zijn hele leven als belastingbetaler. Ook dit facet van het probleem noemt Friedman onrechtvaardig ten aanzien van de privé-school. Dit euvel wordt verholpen door een onderwijscheque-systeem, de „lat ligt — daar werkelijk — gelijk”.

John E. Chubb en *Terry Moe* in „Politics, Markets, and America's Schools” (1990) vuren de aandacht voor onderwijscheques verder aan in de Angelsaksische wereld.

De discussie over onderwijs-, cultuur- en welzijnscheques is jong in Vlaanderen. Jan Steyaert: „Eén van de structurele kenmerken van de welzijnsorganisatie is het ontbreken van de markt. Er ontstaat dan ook een aanbodeconomie in plaats van een vraageconomie. Een aanbodeconomie wordt georganiseerd op basis van verwachtingen omtrent behoeften. Welzijnsbehoeften zijn echter zo ingewikkeld en onmeetbaar, dat de uitbouw van welzijnsdiensten op basis van aanbodeconomie ruimte laat voor anarchie en onredelijkheid. De invoering van marktbeginzelen staat achter op structurele moeilijkheden. De doorzichtigheid van de markt, één van de voorwaarden uit de theorie van de perfecte markt, bestaat in de welzijnssector niet of zelden. De zorgenverstrekkers, de aanbieders zijn bekend, maar de klanten vertellen niet over hun ervaringen met de hulpverleningsdiensten. De vrije markt is geen waarborg voor een toewijzing van middelen naar de kwalitatief betere producent of dienstverlener. Meest populair is geen synoniem van de beste kwaliteit”.

FRANS CROLS ■